

MALYA'DA ÂŞIK İRFANİ'DEN DERLENEN NERGİS HİKÂYESİ

Erdoğan ALTINKAYNAK*

ÖZET

Sözlü anlatım ürünleri içerisinde destandan romana geçişin edebî bir merhalesini teşkil eden halk hikâyeleri, XVI. yüzyıldan itibaren mitoloji, masal ve destancılık geleneğinden miras kalan pek çok unsurla karşımıza çıkmıştır. Günümüzde âşıklık geleneğinin hâlâ canlı olarak devam ettiği Erzurum yöresinde âşıklık geleneğine bağlı olarak hikâye anlatma geleneği de devam etmektedir. Bu makalede, Malya'da Âşık İrfani'den derlenen Nergis hikâyesinin, hikâye anlatma geleneği içerisindeki sosyal zemininden bahsedildikten sonra şahıs kadrosu, zaman ve mekân bakımından tahlili yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mitoloji, Halk Hikâyesi, Nergis, Âşık.

THE NARCISSUS STORY WHICH COMPILED FROM ÂŞIK İRFANİ IN THE MALYA

ABSTRACT

The folk stories that constitute a step of literary to novel from epic within types of verbal expression have met many elements that descend from the tradition of mythology, tale and epic since 16th century. Today, the tradition of minstrelsy stil continued to live in the Erzurum region depending on the minstrelsy tradition continues in the tradition of storytelling. In this article, after being mentioned the social background in the tradition of storytelling of Narcissus story which compiled from Âşık İrfani in the Malya, the story has been analyzed in terms of persons, time and place.

Key Words: Mythology, Folk Story, Narcissus, Âşık.

Giriş

Bugüne kadar halk hikâyeleri hakkında yerli ve yabancı pek çok araştırma yapılmış ve bu araştırmalar yayınlanmıştır. Yayınlanan çalışmalar içerisinde halk hikâyelerinin çeşitli tanımları ve tasnifleri de vardır. Biz, bu hikâye tanımlarından Ali Berat Alptekin'in tanımını esas alıyoruz : “Göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup; aşk, kahramanlık, vb. gibi konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İslam ve Hint-İran olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım-nesir karışımı anlatımlardır”(Alptekin, 1997,7)

Türk Halk hikâyeleri tasnif edilirken de her araştırmacı kendine göre bir yol denemiştir. Kimileri genel manada ana hatlarıyla konularını hedef almış,(Öztürk, 1986, 60; Kunosh'a atfen 1986, 61) kimisi meydana gelişlerini esas almış, (Boratav'dan nakil, 51.) kimisi konu ve yayılma

---

* Doç. Dr., Ardahan Ü. İnsani Bilimler ve Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. El-mek: erdoganaltinkaynak@mynet.com

alanlarını birleştirmiş,(Şimşek, 1987,56) kimisi de kaynaklarına göre tasnif etmiştir. (Alptekin, 1997, 42) Necdet Sakaoğlu ise Halk Kitapları konu başlığında halk kitaplarını tasnif ve halk hikâyelerini de bunların arasında değerlendirmiştir. (Sakaoğlu, 1985, XVIII, 37-38) *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler* konusu üzerine yapılan detaylı çalışma ise konumuzla dolaylı yoldan ilgilidir. (Kavruk, 1998) Bu çalışma Divan edebiyatı içinde değerlendirilen hikâyelerin kaynakları ve bunların içerikleri hakkında bilgiler vermektedir.

Kırşehir ve civarında âşık tarzı hikâye anlatma geleneği daha çok bozlak söyleme geleneği şeklinde devam etmektedir. Bunlar da bir ya da iki türkü ile bağlantılı bir öykü halinde aktarılır. Bunlara öykülü türkü veya öyküsüyle türkü diyebiliriz.

Azerbaycan sahasında manzum kısımları bulunan masalların varlığı bilinse de (Alptekin, 1985, 29-44) elimizdeki metin bir masaldan ziyade halk hikâyesidir. Hikâyemizi yukarda verilen bilgiler doğrultusunda bir zemine oturtmamız gerekirse Hint-İran kaynaklı bir hikâye olduğunu söyleyebiliriz. Her ne kadar Hint - İran - Arap kaynaklı hikâyeler milli olmamakla değerlendiriliyorsa da anlatım dili, sanatkarı ve gelenekteki yerine göre hikâyemizi milli olarak saymamız gerektiğine inanıyoruz. (Şimşek, 1987, 5) Her şeyden önce Türk hikâyeciliğinin İslam öncesi devirlere uzandığını, (Mazıoğlu, 1985, 19) Kaşgarlı'da "sav" kelimesinin bu kavramı karşıladığını,(Atalay, 1985, III, 154) ayrıca hikâye anlamında kullanılan "ötkünç", "ötükünç", "ötük" kelimelerinin de bulunduğunu (Sakaoğlu, 1973, 9) ve dinî nitelikli çeviriler olmasına karşın içerinde milli çizgileri de taşıdığı bilinen Uygurlardan kalan hikâyelerin de bulunduğunu unutmamalıyız. (Orkun, 1940; Çağatay, 1945 - 1963; Gabain 1945; Tekin, 1976, Ercilasun 1985).

Nergis Hikâyesi'ni Türk Halk hikâyelerinin tasnifi içinde, Hikmet İlaydın'ın tasnifinde (a. Dini Mevzular) grubu içerisine sokabiliriz. (İlaydın, 1936, 53) Pertev Naili tasnifinde (II. Aşk Hikâyeleri, A: Kahramanları Muhayyel Olanlar) sırasına; Boratav, 1988, 36) Esma Şimşek Tasnifinde ise (B. Yayılma Sahasına Göre Halk Hikâyeleri, 3.Dar Bir Bölgede Bilinen Halk Hikâyeleri) başlıklarında toplayabiliriz. (Şimşek, 1987,56) Nergis Hikâyesi Kaynaklarına göre: Hint-İran, Konularına göre: aşk, Yapılarına göre: manzum mensur karışık ve Meydana geldiği coğrafyaya göre: şehir olarak sınıflandırılmalıdır. Bu son maddede, hikâyeyi meydana getiren kişi her ne kadar tarım ve hayvancılık merkezli bir coğrafyada yaşasa da köy ve köye ait ekonomik hayat tezahürlerini hikâyemizde bulamamaktayız.

Bu hikâye 1992 Yılında, Malya Devlet Üretme Çiftliğinde çalışan, Erzurum doğumlu Âşık İrfani Çakır'dan derlenmiştir. Kaynak kişi 1941 Erzurum İli, Narman İlçesi, Bardız doğumludur. Bu hikâyeden başka Koroğlu, Mehmet Han ile Celal Ahmet, Tahir ile Zühre hikâyelerini de anlatmaktadır. Asıl adı Zekeriya Çakır olup mahlasını İrfani olarak kullanmaktadır. Malya'da "âşık" diye tanınır. Reyhanî'nin çırakları arasındadır. Kayseri Âşıklar Kahvesi'nde programlara katılmıştır. İrticali şiirler meydana getirmektedir. Atışma dalında da başarısı vardır. Konya Âşıklar Bayramına katılmamış olsa da âşıklık geleneğini iyi bilir. Ortaokulu çeşitli sebeplerden dolayı okuyamamıştır. İrfani'nin emekli olarak Kırşehir'de ikamet ettiği en son alınan haberler arasında idi.

Hikâyenin özeti:

1. Çocuğu olmayan bir padişah vardır. Padişah, bilge kişileri toplayıp, onlardan sorununa çözüm bulmalarını ister.
2. Nihayet, padişahın bir kızı olur. Aradan bir zaman geçtikten sonra bu kıza, âlimlerin düşüncesi doğrultusunda, bahçede görüp beğendiği "Nergis" çiçeğinin adını verirler.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

3. Padişah seferde iken, Vezir, Nergis'e sahip olmak ister. Nergis rıza göstermez. Vezir, Nergise iftira atar.

4. İftiraya inanan Padişah kızının ölüm emrini verir.

5. Nergis, babasının kararından üzgündür. Uyku esnasında bir ihtiyar, elindeki nergis çiçeklerini uzatarak Nergis Hanıma koklatır. Nergis bu koklamadan dolayı hamile kalır.

6. Cellâtlar Nergis'i alıp, Kafkas dağlarında öldürmeye götürürler fakat Nergisi öldürmeye kıyamaz, ormanda yalnız başına bırakırlar. Kızın üzerinden gömleğini çıkarıp, avladıkları bir ceylanın kanına bularlar ve vezire getirirler.

7. Nergis bir mağarada yaşamaya başlar. Bu zaman içinde çocuğu Ne Oldum'u doğurur.

8. Seferden dönen padişah, kızını dinlemeden onun ölüm fermanını verdiği için pişmandır.

9. Çocuk büyüyünce Nergis dağlardan ovaya iner. Ovada rastladığı çobanla evlenen Nergis Hanım, gelip şehre yerleşir.

10. Çoban, şehirden yün alıp getirmekte ve Nergis Hanım bunları örmektedir. Kazak örme işini büyüten aile zenginleşir. Padişahın evinden büyük ama aynı plan üzerine bir ev yaptırırlar. Padişah bu binanın kime ait olduğunu merak eder.

11. Nergis, oğlu Ne Oldum'u göndererek, Vezir ile birlikte babasını akşam yemeği için davet eder.

12. Akşam, gerçekleri öğrenen Padişah, Veziri cellâtlara teslim eder. Kendisi de tacını tahtını Çoban ile Nergis Hanıma bırakır.

13. Bir çobanın başlarına padişah olmasını hazmedemeyen halk, Vezirin adamlarının kışkırtmasıyla da Çobanı öldürür.

14. Nergis Hanım, oğlu Ne Oldum'dan üvey babasının intikamını almasını ister. Gece Nergis Hanımın rüyasına giren Pir olayın kötülüğünü söyleyerek kaybolur.

15. Nergis Hanım, Ne Oldum'u yanına alarak şehri terk eder.

16. Nergis ile Ne Oldum'un yolu Tunus'a düşer. Nergis'in güzelliği kısa zamanda Tunus Padişahının kulağına kadar gider. Tunus Padişahı Nergis'i görüp beğenir. Ne Oldum'un başvezirliğe getirilmesi şartıyla evlilik gerçekleşir.

17. Ne Oldum'u pencereden gören Tunus Padişahı'nın kız yeğeni, aşkını ifade etmek için Ne Oldum'a bir elma atar. Ne Oldum ilgilenmez. Kız Ne Oldum için bir tertip düzenler ve onu zindana attırır. Nergis Hanım oğlunu Padişaha sorar. Padişah, bir yere görevli gönderdiğini söyler.

18. Aradan yedi yıl geçmesine rağmen görevinden dönmeyen Ne Oldum için Nergis Hanım padişahı sıkıştırır. Padişah Ne Oldum'u hapisten çıkarmak zorunda kalır.

19. Anne ve oğul yeniden kaçmaya karar verirler. Tunus'tan çıkıp bir ormana sığınır. Padişah peşlerinden gelir. Nergis Hanım uykuda iken Ne Oldum'u yakalayıp, şehre getirerek öldürürler.

20. Nergis, oğlunun izini süre süre Tunus'a gelir. Orada oğlunun mezarıyla karşılaşır. Günlerce yas tutan Nergis, oğlunun mezarı başında hayata gözlerini yumar.

Bu hikâyeyi, tip ve vak'asına göre, mitolojideki Nerkisos'un divan edebiyatı yoluyla halk edebiyatına geçişi olarak yorumlayabiliriz. Divan Edebiyatındaki Nergis ile Yunan mitolojisindeki Nerkisos arasında derin ayrılıklar yoktur. Kendine âşık olma ve intizar çekme ikisinde de ana temadır. Ancak bu nergisler Türk toplumuna ve onun felsefesine uymazlar. Divan Edebiyatında bir

Turkish Studies

“nergis” vardır. Bu, Yunan mitolojisindeki “Nerkisos”dur (Hançerlioğlu, 1975, 445) ve bize de Arap-Fars kaynaklarından geçmiştir.

Nerkisos (suda gördüğü kendi güzelliğine âşık olmuş erkek... Kendisine erişemeyeceğini anlayınca sararıp solmuş, ölünce Nergis çiçeğine dönüştürülmüş) Yunan mitolojisinin ürünüdür ve divan edebiyatında kendi güzelliğine hayran olanlar için kullanılır. Ayrıca bitkilerden hamile kalma hadisesi mitolojide geçmektedir ki “Nana” bunlardan biridir. Nana bir su perisidir. Nehirde yıkanırken badem ağacının dalları üstüne eğilmiş. Bademin beyazlığı ile sinesinin beyazlığını mukayese etmeye kalkışan Nana, akların birbirine karışmasıyla gebe kalır ve “Attis”i doğurur. (Hançerlioğlu, 1975, 444)

Hikâyemizde Nergis kendisine değil adını aldığı çiçeğin güzelliğine vurulmuştur ve bu sevgi onun ilahi aşka götürmüştür.

Nergis (veya Tunus padişahı, Nuşirevan Kızı) hikâyesinde asıl kahraman hikâyeye adını veren Nergis’tir. Nergis, Hz. Meryem gibi babasız bir çocuk meydana getirmiştir. Bu çocuk maddi bir ilişkinin değil platonik bir sevginin manevi ürünüdür. Her iki kadının kaderi birbirine benzer. Sevdalarının ürünü olan ilahi varlıklar da aynı sonucu paylaşırlar.

Hikâyenin anlatıcısı vakanın olabileceğine inanmaktadır. O’na göre nergis çiçeklerin tozlarından hamile kalmıştır.

Nergis çocuğu olmayan yaşlı bir padişahın, hayır dua ile sahip olduğu tek çocuğudur. Padişah ömrünün son baharında hamile kalan karısından erkek çocuk umarken kız çocuk olur. Kızın adı, ulemaya danışılarak konmuştur. Bu kız çok güzeldir. Büyüyünce kendisine nikâhlamak isteyen Vezir’in aşkına karşılık vermeyince iftirasına uğrar. Nergis rüyasında gördüğü dervişin koklattığı gülle hamile kalır. Nergis atıldığı bir ormanda yalnız başına bir erkek çocuk dünyaya getirir. Çocuk bir aziz, annesi bir azize niteliklerini taşımaktadır. Her iki insanın mizacı da cana kıymaya ve kan akıtmaya müsait değildir. Ancak Nergis’in oğlu nasıl olduğu bilinmeyen bir şekilde öldürülür. Yukarda saydığımız vaka parçalan İncil ve Kur’an-ı Kerim’de bahsi geçen Hz. Meryem (A.S.) ve Hz. İsa (A.S.)’nin hayat hikâyelerine oldukça benzerlik göstermektedir.

Nergis Hikâyesinin musannifi değişik kişiler olarak zikredilmektedir. Anlatıcı, bu hikâyenin Sümmani’ye ait olduğunu söylemişti. Âşık Sümmani’nin torunu Âşık Hüseyin Sümmanoğlu’da bunu doğrulamıştı. Ancak Kars Âşıklar Kahvesinde yaptığımız röportajda Âşık Mevlüt İhsani bu hikâyeyi “Tunus Padişahının Kızı” adıyla, Şüregelli Âşık Letif’in “Uçtu bülbül soldu gül ister ağla istersen gül” mısrasından hareket ederek kendisinin kurduğunu söylemektedir. Her ne hal olursa olsun şu ana kadar elde ettiğimiz bilgilere dayalı olarak hikâyenin çıkış mekânı Erzurum ilinin Narman ile Horasan arasında kalan kısmıdır. Bu mekânda hayvancılığa dayalı tarım ekonomisi vardır. Anlatıcı da D.Ü.Ç. Hayvancılık Kısmında (İnek Ağlında) görev yapmakta idi. Ancak Hikâyenin mekân olarak şehirlerde geçtiği, şehir zevkine hitap ettiği de bir gerçektir.

Erzurum, Narman, Horasan ve çevresinde âşık edebiyatı ve halk kültürü, canlı-renkli olarak yaşanan yerleşim merkezleridir. Âşıklık geleneği halen canlı olarak devam etmektedir. Buna bağlı olarak hikâye anlatma geleneği de oldukça yaygın ve çeşitlidir. (Özarlan, 2001, 127 – 128)

Hikâyemizde 11 şiir vardır.

Bunlardan sekizi 11 heceli ikisi 8 heceli birisi 15 hecelidir. Şiirlerin 11 ‘li hece kalıbında olanları genellikle a-b-c-b, d-d-d-b, gibi koşma tarzındadır. Birinin nazım düzeni a b c b b / d d d b b / e e e b b şeklindedir. Onbirlıkların durakları 4+4+3=11 veya 6+5=11 hece ölçüsüdür. 8’lilerden biri a-b-a-b/ c-c-c-b gibi semai kalıbında ve 4+4=8 hece ölçüsüyle diğer ise a a a - bbb/ ccc -bbb / d d d - bbb gibi kendileri üçlük kavuştakları üçlük türkü kalıbında ve 4+4=8’li hece

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

ölçüsündedir. 15 heceli ise nasihat niteliğinde, anlatıcı tarafından sazla değil yalnız sözle aktarılmış olup a-a-b-a, c-c-c-a, d-d-d-a kafiye şemasında; okunuşunda 8+7=15'li ölçüde ve divan kalıbındadır. Yedi türkünün sonunda verilen manilerin altısı dörtlük biri altılık cinaslı manilerdir.

Hikâyemizdeki mevcut şiirlerin yedisinin acıklı hüznü manilerle (cinaslı) bayatilerle bitmesi, hikâye içindeki şiirlerin bitiş şekli bize, vakanın sonunun acıklı olacağına dair bilgi vermektedir. Halk hikâyelerinde bir gelenek olarak süren bu tür ipuçları masallardaki tekerlemeyle aynı görevi (dinleyiciyi anlatılanın havasına sokmak) görmektedir.

Türk Halk Hikâyeleri bir yandan toplumun, milli çizgiler içerisinde okuma ihtiyacını giderirken, bir yandan milli şuurun oluşmasına ve halkın eğitimine de katkıda bulunmaktadır. Türk Halk hikâyeleri bir nevi halk romanlarıdır. Anadolu insanı için, Batılı anlatım esasına dayalı metinlerle Türk Halk hikâyeleri mukayese edildiğinde, batılı türdeşleri teknik ve ifade kabiliyeti ne kadar yüksek olursa olsun, hikâyeler yanında sönük kalacaktır. (Sakaoğlu, 1985, 37) Batılı türdeşleri Anadolu insanının zevkini, inceliğini, sevgisini yansıtmadığından halk hikâyeleri kadar önemli değildir. Halk Hikâyelerinin içinde Anadolu insanının kendisi vardır.

Hikâyede maddi aşk ile manevi ilahi sevdanın birbiriyle çatışması vardır. Hikâyeye bu yönüyle güçlü bir sanat eseri kimliğine sahiptir. Maddi aşkın ve hırsın temsilcisi önce "Veziir" daha sonra "Tunus Padişahı" ve "Yeğeni" olarak karşımıza çıkar. İlahi aşkın ve merhametin temsilcileri ise "Nergis" ve "Ne Oldum"dur. Maddi kuvvetin yırtıcı hayvani bir tarafı vardı. Nefsini düşünür, nefsinin isteklerine uyar. İsteklerini elde etmede bu dünyaya ait olan unsurları kullanır. Bu da güçtür. Güç hırsla birleştiği an yakar yıkar yok eder. Hikâyemizdeki maddi sevginin temsilcileri de yok edici özelliklerini kullanmışlardır.

İlahi aşk erişilmesi güç bir değer olarak durur. Ona sahip olanlar daima acı çekmiştir. Bu acı onların ruhunu cilalar. İlahi aşka ulaşmak için sabır ve terbiye şarttır. Ona talip olanların göğüs gerilen sıkıntılardan şikâyet etmeye hakları yoktur. Maddi unsurlardan gücün yerini acizlik, hırs ve kinin yerini sevgi ve hoşgörü alır. Tokat atan ele öbür yüzünü döner ve ona sevgiyle karışık acımayla bakar. Nergis ve Ne Oldum ellerinde imkân olduğu halde kendilerine yapılan haksızlıklara karşı koymamış kendilerini kader rüzgârına bırakmışlardır. Bir kere karşı koymaya kalkan Nergis de rüyasına giren pir tarafından uyarılmıştır. Yani hikâyenin asıl kahramanlarının karakteri kadercilik çizgisindedir.

Hikâyeye bir ölüm olayı ile noktalanır. Bitişteki ruhu teslim etme, ölüm tasviri duygusallığın, romantizmin doruğa çıktığı an olarak yorumlanabilir.

Dini nitelikli hikâyemizde romantizmin bütün unsurlarını (ilahi aşk, tabiatın saf sinesinde barınma, acı çekme, insanlardan kaçma ve tabiata sığınma) bulmaktayız.

Ruhun olgunlaşması için nefsin çile çekmesi acı çekmesi ve acıya katlanması gerekir. Nergis ve Ne Oldum acıya katlanarak, çile çekerek ruhlarını olgunlaştırmışlardır.

Hikâyenin tasvirlerinde hüznün ve merhamet duygusu ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Nergis yargılanmaya götürülürken gökyüzünü sevgi ve barışın ilahi sembolü ve bu arada bir takım olağanüstü güçlerle aralarında bağ olduğuna inanılan güvercinler kaplar. Afrika ormanlarında öldürmeye götüren iki cellât da uyku masumiyetinin bütün güzelliğine bürünen Nergis'e kıyamaz. Nuşirevan Padişahı ne kadar zalim olursa olsun hayattaki tek varlığının kendi emriyle öldürülmesinde vicdanen rahatsızlık duyar. Kızını arar fakat bulamaz. Çektiği bu vicdan azabı onu perişan eder.

Çoban yardım severliğin ve saflığın sembolü olarak hikâyede bulunur ve Nergis'e yardımcı olur. Hikâyeye'de Allah'ın verdiği cana kıymak anlatıcı tarafından her fırsatta lanetlenmiştir. Nergis, oğlunu adam öldürmeye (Çoban'ın intikamını almak için) azmettirdiği için pişman olur.

Turkish Studies

Nihayetinde rüyasına giren Derviş, Nergis'i, bu hatasından dolayı azarlar, ölüm mukadderdir ancak cana kıymak, sadece insana değil Allah'ın yarattığı bütün canlılara kıymak, kan davası ve kin gütmek dinen yasaklanmıştır.

İran-İslam kaynaklı hikâyelerde beşeri aşktan ilahi aşka doğru bir geçiş vardır. İnsanlar asıl varlığa erişebilmek için bir pişme, olgunlaşma devresi geçirirler. Daha sonra sevdalısı oldukları güzelin, güzelliğinin geldiği asıl varlığa erişmeye uğraşırlar. Burada yaşanan değil ideal edilen bir aşk vardır ki bu aşk aşkın tekâmülüdür.

Hikâyemizdeki Nergis de asıl varlığın yarattığı maddi güzelliklere âşık olarak manevî güzelliğe ve ilahi aşka dalmıştır. Bu tür hikâyelerde tasavvufun izlerini sembolize edilmiş bir vaziyette buluruz. Nergis Hanım çok güzel bir kadındır. Güzelliği asaletinden ve ilahi bir varlığın armağanı olduğundan kaynaklanmaktadır. O aynı zamanda maharetlidir. Bir gecede dokuduğu, görenleri hayran bırakan kazaklar bir altına satılmaktadır. Evini çekip çevirmesi ve kocasının yüzünü ak çıkarması da bir başka özelliğidir. Anadolu insanı kadınları överken, yemek yapmasından, ev işlerindeki çabukluğundan örgüsünden, çocuk doğurmasından ve çocuklarından, dayanıklılığından, sadakatinden, güzelliğinden ve bilgisinden, iffetinden bahis açar. Nergis Hanım'da bütün bunlar vardır. Anlatım esasına dayalı eserlerde herhangi bir tipten ziyade ideal tipler ve bunların zıddı asıl kahraman olarak ortaya çıkar. Nergis Hanım ideal bir tiptir.

Toplumun değer ölçüleri içinde tasvir edilen güzellikleri kendisinde toplayan Nergis'in çocuğu da karşı cinslerce beğenilecek kahraman, ahlâklı, asil gibi özellikleri kendisinde toplamıştır. Hikâyede zenginlik alametleri altın ve konak, zenginlik de ya asaletle birlikte veya (kazak dokumak gibi) sanatkârlıkla elde edilmektedir. Hazine bulmak ve kısa yoldan zengin olmak gibi unsurlara hikâyede rastlamıyoruz. Fakirlik ise Çoban tipiyle karşımıza çıkmaktadır. "Ne Oldum" vakada yardımcı tip olarak görev almaktadır.

Hikâyenin çok geniş bir coğrafi mekânı vardır. Vaka mekânların birbirinden uzak oluşu ve masal dünyasının coğrafyası oluşu dikkat çeker. Bunun sebebi ise dinleyiciyi olağanüstü ortama alıştırmak egzotik havayı teneffüs ettirmektir. Hikâye'nin vakası bir ölüm tasviriyle noktalanır. Bitişteki ruhu teslim etme, ölüm tasviri duygusallığın da noktalandığı andır. Dini kaynaklı hikâyemizde romantizmin bütün özelliklerini (Tabiata sığınma, insan sevgisi, ilahi aşk ve acı çekme gibi) buluyoruz. Erişilmesi güç bir sevgi, bu fani dünyanın çirkinliklerinden kendine ait olan sevdalar diyarına göçmüştür. Trajik son duygusallığın doruğa çıktığı, dinleyicinin artık bitsin dediği anda meydana getirilmiştir. Adeta Hz. İsa'nın insanların elinden alınarak göğe yükseltildiği zaman mizansen edilmiştir.

Hikâyemizde sosyal değişim ve gelişimin izleri görülmektedir. Bunlar: genelge, proje, telgraf, mağaza, gecekondu, şirket gibi kelime ve kavramlar olarak belirlenmiştir. Bu kelime ve kavramların hikâyeye dâhil edilmeleri ise anlatıcının devlet teşekkülünde kadrolu olarak çalışmasından gelmektedir ki o da Malya Devlet Üretim Çiftliği'dir.

Hikâyenin asıl kahramanları Nergis, Ne Oldum, Nuşirevan, Tunus Padişahı, Vezir ve Çoban'dır. Yardımcı kahramanlar ise Cellâtlar, Nergis'in annesi, Tunus Padişahının Kız Yeğeni, Tunus Padişahının Baş Veziri ve adamları, Tunus Halkı, Nuşirevan Halkı ve ileri gelenleri, Askerler, Cariyeler, Baş Vezirin adamları ve hanımıdır. Olağanüstü kahraman olarak sadece "Pir Baba" veya "Derviş" görülmektedir. Olağanüstü güçte ya da aktif görünümde hayvan kahraman yoktur. Romantizmi artırmak ya da sembolik unsur olarak kullanılan hayvanlar vardır. Bunlar, kuşlar, güvercinler ve ceylandır.

Hikâyenin belirli bir zamanı yoktur. İfade edilen zamanlar formülistik ya da belgisiz zamanlardır. Bunlar, üç gün, kırk gün, yedi yıl, kırk yıl, bir gün, kırk gün kırk gece, çok eski

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

zaman, eski tarihler, epey bir zaman, ay-gün, yedi yaş gibi zamanı ifade eden ve çoğunluğu kalıp olarak bulunan kelimelerle verilmiştir.

Mekânlar da zamanlar gibi, hayali ya da belgisizdir. Kafdağı gibi bir masal mekânı hikâyenin içine sokulmuştur ki bunun sebebi olayın egzotik bir mekânda geçtiği izlenimi uyandırmaktan kaynaklandığını düşünmekteyiz. Nuşirevan şehri, Tunus diyarı, Kafkas dağları her ne kadar birbirinden uzak mekânlar diye düşünülse de hikâyecimizin bu mekânlar arasındaki mesafe farklılığını bilmediğini biliyoruz. Bunların dışındaki mekânlar ise olayların cereyan ettiği belgisiz mekândır. İki yerde mağara, iki yerde orman, iki yerde gecekond, konak, ev, Pazaryeri, idam meydanı gibi yerler de hikâyemizde geçmektedir.

Sonuç olarak;

1. Hikâye mistik bir özellikler taşır.
2. Mitolojideki Nerkesos ve Divan edebiyatındaki Nergis ile bir benzerliği yoktur. Hz. Meryem ve oğlu Hz. İsa'nın hayat hikâyeleriyle bu hikâyenin yakın veya benzer yönleri bir hayli fazladır.
4. Hikâyenin ilk yaratıcısı bazı anlatıcılara göre Sümmani, bazı anlatıcılara göre de Mevlüt İhsani'dir.
5. . Anlatıcılar ufak tefek farklılıklarla olayı anlatmaktadır. Yani, hikâyede varyantlaşma oluşmuştur.
6. Hikâyenin kahramanlarından vezir hainliğin, kötülüğün ve zenginliğin; çoban saflığın, yardımseverliğin ve fakirliğin sembolüdür.
7. Mekânlarda masal unsurları ön plana çıkmaktadır. Bu mekânlar iç ve dış mekânlar olarak ikiye ayrılmaktadır.
8. Günümüz modern tabir ve kurumları, sosyal çevre unsurları hikâye içine sokulmuştur.

METİN

NERGİS HİKAYESİ (TUNUS PADİŞAHI - NUŞİREVAN KIZI)

Anlatan: Aşık Zekeriya ÇAKIR (İRFANI)

Doğum Yeri ve Tarihi: Erzurum/Narman/ Bardız 1941

Kimden Duyduğu: Aşık Mevlüt İhsani'den

Tahsil Durumu: Ortaokul Terk

Mahlası: Aşık İrfani

Anlattığı Hikâyeler: Nergis Hikâyesi, Köroğlu, Mehmet Han ile Celal Ahmet

Efendim, eski zamanlarda, tarihlerde Nuşirevan derler bir padişah varmış. Bu padişahın çocuğu olmadığından çok düşünceli imiş, “Acaba ben öldükten sonra tahtıma tacıma kim oturacak” diye. Bütün din hocalarını, âlimlerini topluyo; onlara danışıyor. Nihayet Padişahın bir kızı oluyor. O zaman Nuşirevan'ın sevinci yüzken düşüyor elliye. Aradan yıllar geçiyor kızına bir ad vermek icab ediyor. Topluyor alimleri, “Acaba ben kızın adını ne koyayım” diyor. Adamları, “Padişahım

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

kızınız etrafına baksın, hangi varlığı beğenirse onun adını alsın” diyor. Nuşirevan Padişahı hanımını çağırıyor. Hanım, bizim kız yedi-sekiz yaşma gelince gece dışarı çıkarıyor. Bütün varlıkların ismini sayıp gösteriyor ama, kız hiç birini beğenmiyor. Bu sefer gündüz çıkarıyorlar. Gündüz bahçede gezerken kızın gözü nergislere ilişiyor. Annesine “Anne bu ne güzel resim, bunu kim çizdi” diye sorar. Annesi “Kızım bunun çizeni elle tutulmaz, gözle görülmez, hikmetine sual olunmaz bir varlıktır, Allah’tır” diyor. Kız annesine, “Anne ben bu çiçeği çok beğendim, benim adımlı bundan koyun, bunun yaratıcısı görmek istiyorum” dedi. Nuşirevan’a haber gönderdiler, Nuşirevan etrafa genelge gönderdi ki “Benim kızım nergis çiçeğini görüp beğenmiştir, adı da ‘Nergistir’”.

Nergis büyümede olsun, birgün Nuşirevan bir üç aylık sefere çıktı. Çağırıldı Baş Veziri mühürleri verdi, ‘Ey vezirim, bundan sonra memleketin sorumlusu sensin, kızımı da sana emanet ediyorum, ben gelene kadar gözet’ dedi.

Padişah sefere çıktıktan sonra Vezir bir plan yaptı. Maksudı çok güzel bir kız olan Nergisi nikahına almaktı. Üç beş tane cariye gönderdi Nergis’i çağırtdı. Nergis gitmedi, ikinci, üçüncü haberden sonra da Nergis gelmeyince, Vezir, ben buna bir iftira atayım diyor. Seferdeki Padişaha bir name yazıyor. “Padişahım”, diyor, “senin kızın Nergis kötü yola düşmüştür, ne yapayım?” Nuşirevan mektubu alınca çok kızıyor Vezir’e bir mektup yazıyor, diyor ki “kafasını kopart, kanlı gömleğini bana gönder.

“ Hani aziz dostlar, doktor hastayı görmeden rapor yazmaz derler ya. Böyle doktorun, katli vaciptir. Neyse, Nergise diyorlar ki hazırlan, falan gün seni idam edeceğiz. Nergis düşündü “Acaba benim ne suçum vardı ki babama kanlı gömleğimi gönderecekler” dedi. Çevresindeki nergislere ‘şikayetimi şu gülleri yaratanlara havale etlim’ dedi o düşünceyle de uykuya yattı. Rüyasında ihtiyar bir derviş gördü. Derviş elindeki nergisleri uzatarak “Yavrum senin ecelin gelmedi, korkma sana hiç kimse bir şey yapamaz”, dedi. Elindeki gülü uzatıp “Bu nergisleri kokla ki muradına eresin” dedi. Nergis gülü kokladı. Derviş ortadan kayboldu. Aziz dostlar bu gülü koklayan Nergis gülden hamile kaldı. Sabah olur Nergis hanımı halkın huzuruna çıkarırlar. O gün yüz bin güvercin gökyüzünü kaplamış, Nergis Hanım’ın başında dönüp duruyordu. Nergis Hanım şöyle bir dönüp “Vezir beni idam ettireceksin idam ettirmeye ama, babam da çok iyi bir padişahmış beni dinlemeden karar veriyor, hiç değilse ellerimi çözün de şu rüzgara üç-beş kıta bir şey söyleyeyim, babama götürsün, hem de size bir hatıra kalsın benden” dedi. Nergis Hanım’ın ellerim çözdüler, saçlarının bir bölümünü saz eden Nergis Hanım bakalım ki rüzgâra karşı ne dedi, babasına selam olarak;

Garibin yarası derinden derin
Benim hallarımı sorma babacan
Öyle düşkünlerin Mevlası kerim
Ayıbın yüzüme sürme babacan

Sağ değil vücudum hastadır hasta
Gözlerim kan ağlar şu gönlüm yasta
Deli gönül şimdi ne heveste
Uzaktan karar verme babacan

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Yetiş imdadıma bozatlı hızır
Bize sebep oldu o kara vezir
Nerde Allah dersin orda hazır
Beni nas içinde yerme babacan

Deme ki dünyada şahım sultanım
Gurbet köşesinde sıkılır canım
Ey benim metlubum ey benim şahım
Şimdi bu halimi görme babacan

Düşte gör
Rüyada gör düşte gör
Geniş günde dostum çok
Bir yatağa düşte gör
El giymetin bilmeyen
Bir kötüye düşte gör

Aziz dostlar, Nergis Hanım beytini bitirmişti, cellâtlar aldılar Nergis Hanımı Kafkas dağlarında bir mağaranın önüne getirdiler. Cellâtlar “Böyle bir güzele adam bıçak atar mı? Bir Ceylan vuralım, gömleğini alıp kanına bulayalım, babasına götürelim, Nergis’i biz öldürmeyelim de kim öldürürse öldürsün” dediler. Nergis Hanım’ın ellerini çözdüler, ortadan kayboldular. Nergis Hanım uyuyordu, uyandı baktı ki etrafında hiç kimse yok. Ne in var ne cin. Yapayalnız bir adem dağın başında, ormanın içinde. O yana gitti, bu yana gitti kimseye rastlamadı. Artık o mağarada yaşamaya başladı. Ay gün tamam oldu. Nergis bir oğlan çocuğu doğurdu. Çocuğun, gülden hamile kaldığı için ne anası var ne babası. Nergis Hanım çocuğunu yapraklara beledi, ot, çiçek başları yiyerek, yaban derelerinden su içerek büyötmeye başladı. Buna kimse inanmaz. Bunlara kim yardım eder Allah’tan başka. Ancak imdada Hazreti Allah yetişse. Nergis Hanım ara sıra dağın başına çıkarak etrafına bakıyordu ki gelen giden var mı? Aziz dostlar biz haberi verelim Nuşircvan’dan.

Nuşirevan çıktığı seferden dönünce veziri çağırttı. Vezire dedi ki “Nergis Hanım’ı ne yaptın” Vezir “Padişahım kızın kötü yola düşmüştü, ben de senin verdiği emirleri yerine getirdim, boynunu Kafkas dağlarında vurdurdum, işte kanlı gömleği” dedi. Nergis Hanım’ın ceylan kanına bulanmış kanlı gömleğini Nuşirevan’a verdi. Nuşirevan’ı bir düşünce aldı. “Eyvah, dedi, biricik evladımı ben nasıl dinlemeden öldürttüm”, dedi. Gece gündüz yanıp tutuşmaya başladı. Nuşirevan birgün Vezirini çağırttı. “Hazırlan da Nergis Hanım’ın öldürüldüğü dağa doğru seninle bir geziye çıkalım” dedi.

Bunlar hazırlığını yapadursun biz haberi verelim. Nergis Hanım’dan. Nergis’in çocuğu artık emeklemeye başlamıştı. Nergis Hanımın mağarayı terk etmek zorundaydı. Çünkü çok aç kalıyordu. Dağlardan indi düze. Birde baktı ki karşıda bir çoban sürüsünü otlatıyor, sırtında keçesi, elinde kavalı. Vardı yanma “Çoban bunların haline acıdı, süt sağdı, azık torbasından ekmek çıkardı,

---

Turkish Studies

üstünden giyecek çıkarttı bunlara verdi, kendisi de yüz metre ileriye gitti, arkasını döndü yattı. Çoban ile Nergis Hanım böyle bir ay beraber yaşadılar. Bir ay geçtikten sonra Nergis Hanım Çoban'ı yanına çağırdı, Başından geçen olayları ben size nasıl anlattımsa aynen öyle bir bir anlattı. Çoban bunlara çok acıdı. Nergis Hanım Çoban'a dedi ki, "Gel biz seninle dağları taşlan kendimize şahit tutarak evlenelim. Bu böyle olmaz" dedi. Çoban kabul etti. Bunlar kuşları, çiçekleri, çalılıarı kendilerine şahit tutarak aralarında nikâh kıydılar. Geldiler şehir kıyısında bir eve yerleştiler.

Bunlar şehre yerleşedursun bize haber verelim Nuşirevan'dan; Nergis Hanım'ın katledildiği dağları dolaştı, fakat, bakalım ki Nergis Hanım'ı kaybettikten sonra, onun acısıyla dağlara taşlar ne dedi:

Kula kuldan fayda olmaz dediler
Yalvar şah-ı bendin birine oğul
Herkes ne yaparsa kendine yapar
Âlem gider kendi kârına oğul

Yüce dağı kara duman bürüdür
Garipleri gurbet eller çürütür
El saman altından sular yürütür
Yerilmez kimsenin sırrına oğul

Kâmiller bu işi nerden bilmiştir
Mü'minler haberi kimden almıştır
Dinimiz bizlere yasaklamıştır
Bakma bir kimsenin yârine oğul

Ayrılma tevaruz babına sarış
Daim kâmil insanla gel konuş
Elinden gelirse boş durma çalış
Bakma bir kimsenin varına oğul

Nuşirevan der ki nedendir neden
Gurbette kocadı ihtiyar beden
Can kafesten çıkar, terk eyler senden
Bir gün gireceksen derine oğul

Gezisini tamamlayan Nuşirevan şehrine döndü, sarayına çekildi yasa büründü. Nuşirevan gece gündüz düşünmede olsun biz haberi verelim Nergis Hamm'dan; Nergis Hanım şehre yerleşmişti, oğlunun adını da ibret olsun diye "Ne oldum" koydu. Duyanlar bundan bir şey

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

anlamıyorlardı tabi. Nergis Hanım çobanı çağırdı yanına “Gel sana üç beş nasihat edeyim” dedi. Çoban geldi Nergis Hanım’ın yanına. Hani aziz atalar der ya;

Dünya baki değil dostum gel boşuna güvenme
Kendin kazan kendin ye el aşına güvenme
Bir gözünden bir gözüne fayda yoktur dünyada
Bu benim ahbabım diye yoldaşına güvenme

Varın varsa canın sağsa her şey sana can olur
Yeter ki sen kötülük et o sana kurban olur
Her kime iyi dersen o sana düşman olur
Yüzden atlas görünse de kumaşına güvenme

Nergis Hanım bu dert vurdu kırdı benim belimi
Her kime kardeş dedimse uzatmadı elini
Baban oğlu olsa da sakın verme dalını
Kalbine verir bıçağı gardaşına güvenme

Nergis çobana dedi ki “Sermaye olarak neyin var.” Çoban “Beş kuruş param var” dedi. “Git bana yün al getir” dedi Nergis Hanım, çoban gitti yün aldı getirdi. Nergis Hanım güzelce yıkadı, taradı eğirdi o yünü bir gecede bir kazak dokudu. Öyle bir kazak ki gören gözler kamaşır. “Bunu götür pazarda sat” dedi Çoban’a. Nergis Hanım, “Yalnız bunu Baş Vezirden başka kimse alamaz çünkü bunun değeri bir altındır.” Çoban aldı getirdi kazağı pazara Baş Vezir hanımı ile birlikte pazara geziye çıkmıştı. Hanımı kazağı görünce içi gitti. Vezirden bu kazağı almasını istedi. Vezir Çobanı çağırdı kazağı bir altına aldı. “Daha başka bir kazak varsa onu da getir alayım” dedi. Çoban altını aldı doğruca geldi Nergis Hanım’ın yanına Nergis Haram yiyecek aldırdı, yeniden kazak dokudu. Bunlar gel zaman git zaman sonra işleri büyüttüler Mağaza açtılar, mağazayı büyütüp şirket açtılar. Yani çok zengin oldular. Nergis Hanım “Eğer ben Nuşirevan’ın kızıysam, Nuşirevan’ı tahtından indirip biz çıkacağız” dedi. Nergis Hanım ustalar çağırttı tıpkı babasının evinin projesini çizdirdi ama, ondan daha büyük olmasını istedi. Ustalar çalışmaya başladı. Padişah dolaşırken baktı ki evlerinin karşısında bir temel atılıyor. Vezir’e sordurdu “Bu kim” diye. Vezir “Padişahım, el mi yaman, bey mi yaman, haşa huzurdan İtoğlu itin biri yaptırıyor, bize ne” dedi. Nuşirevan birgün baktı ki saray gölgede kalmış, güneş doğmuyor. Nergis Hanım’ın sarayı babasınınkini gölgede bıraktı. Nuşirevan “Bu eller bize haram oldu, bize artık gitmek düşer, ancak bu konağı kim yaptırdıysa bir öğrenelim” dedi. Nuşirevan ile Baş Vezir dolaşırken, Nergis Hanım Çobanı çağırdı “Git padişaha söyle akşam veziriyle beraber bize yemeğe davetli olsunlar” dedi. Çoban geldi Nuşirevan’a sözlerin aktardı. Padişah “hay hay yavrum” dedi. “Peki ama siz kimsiniz” dedi. Çoban “Bunu akşam gelince sorarsın” dedi yanlarından ayrıldı. Akşam oldu Nuşirevan, Baş Vezir, ileri gelenlerle birlikte Nergis Hanım’ın konağına geldi. Baktı ki, kapı, merdiven, döşeme hepsi kendi evi gibi. Şaşırdı. Odaya çıktılar, masa, örtü, perde, çatal, kaşık hepsi kendi evindekilerin aynı. Hayrete düştü fakat kızının yaptırdığını hiç aklına getirmiyor.” Nergis Hanım çocuğunu çağırdı. Eline topladığı nergisleri verdi “Götür bunu padişaha ver elini öp, hoş geldin dede de” dedi, çocuğu içeriye saldı. Çocuk geldi padişahın elini öptü, nergisleri verdi “hoş geldin dede” dedi. Böyle deyince padişah afalladı. “Allah Allah bu çocuk bana neden dede desin”

Turkish Studies

diye düşündü, bir türlü işin içinden çıkamadı “Yavrumsen adın ne” diye sordu. Çocuk “benim adım Ne Oldum” dedi. “Yavrumsen “Ne oldum ne demek!” dedi. Padişahım benim ismimi annem koydu, ona sor dedi. Öyle deyince padişah çağırdı “Yavrumsen hele gel, sana bir soru soracağım, bu çocuğun ismini “Ne Oldum” diye neden koydun?” diye sorunca Nergis Hanım dayanamadı, otuz iki belığının birini çekip saz yaparak şu beyitleri okudu;

Dünya bir ateştir ebedî yanar,
Beni yakma sende yanarsın şahım
Ecel pınarından bir gün şüphesiz
Bir yudum içip de kanarsın şahım

İster sultan ol istersen paşa
Dünya Süleyman’a kalmadı haşa
Ömür bir merdiven gidersin başa
Bir gün de geriye dönersin şahım

Uyuyan gönüller bir gün uyanır
İçer ecel şerbetini boyanır
Cansız at kapına gelir dayanır
Soyunur elbiseni inersin şahım

Nergis der ki bir gün kanarsın söze
Haklı haksız çıkacaktır yüz yüze
Güvenme dünyada bir arşın beze
Bunları baki mi sanarsın şahım

Su dayandı
Bendime su dayandı
Bu aşkın ocağına
Su döktüm su da yandı

Nuşirevan bu beyitleri çok manâlı buldu. “Yavrumsen bu beyitleri çok sevdim, başından geçenleri bana anlatırsan çok memnun olurum”, dedi. Nergis Hanım, “hele yemeğinizi yiyin” dedi. Yemeklerini yedikten sonra kapıya iki nöbetçi diktirdi. Başından geçenleri birer birer anlattı. Baş Veziri tuttular cellada verdiler. O günden sonra da Nuşirevan’ın yerine Nergis Hanım ile Çoban padişah oldular.

Bunlar tahta oturduktan sonra sağdan soldan homurdanmalar olur.” Nasıl olur da bir Çoban bize padişah olur” diye. O zaman Nergis Hanım efkârlanır, şöyle söyler:

Senelerim geçer günlerim bitmez
Nedir bu çileler bende Yaratan
Kederli doğmuşum zaten anamdan
Nedir bu çileler bende Yaratan

Ölen insan neyler dünya malını
Kimler üstlenecek vebalımı
Esen rüzgar acır benim halımı
Tükenmez çileler bende Yaratan

Sızlıyor vücudum kanar çıbanım
..... göğsü yorganım
Ey benim sultanım ey benim şahım
Nedir bu çileler bende Yaradan

Dünya bir rüyadır tâbir lâzımdır
Emr-i ilahi'ye sabır lâzımdır
Yüz bin yıl yaşasan kabir lâzımdır.
Bu dünyadan gelen geçmiştir.

Nuşirevan'ın kızı Nergis'in oğlu Ne Oldum büyüdü baş vezir oldu. Ne Oldum baş vezir olduktan sonra anası evermek isteyip, yanına adamlar katıp sağa sola gönderdi ki istediği kızı hemen alayım.

Biz haber verelim Çoban'dan. Çoban şehirde gezerken eski vezirin adamları yakalamışlar bir dağın başına çıkarmışlar, katledip bir mağaraya atmışlardı. Nergis Hanım üç gün bekler, beş gün bekler, bir ay bekler bakar Çoban yok. Sağa sola tellallar çıkartır gine yok. Anlar ki Çoban'ı öldürdüler. Bunu kim yapar, kim yapar? Yapsa yapsa vezirin adamları yapar. Çağırdı oğlu Ne Oldum'u. “Oğlum”, dedi, “Sana bir görev vereceğim” Ne Oldum, “emret anne”, dedi, elpençe divan bağladı. “Oğlum dediğimi tutarsan tamam; yok, tutmazsan sana südüm emeğim haram olsun,” dedi. “Senin babanı vezirin adamları öldürdü, git sen de intikamım al. “Peki ana, dedi,” Anasının elini öptü divandan çıktı. Akşam oldu, rüyasına bir pir baba girdi. Nergis Hanım'a “-sana verdiğim gülü neden lekeliyorsun?” dedi. Nergis Hanım uyandı baktı ki etrafında ne Derviş var, ne de bir başkası. “Eyvah” dedi, başladı ağlamağa Saçlarını saz yaparak, başladı söylemeye, bakalım ne söyledi:

Emir sende, ferman sende
Emret bana Yaratanım
İyi olacak dermen sende

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Kurtar beni Yaratanım.

Kederli belâlı başım
Ne mekânda yaşamışım
Telaş bırakmıyor peşim
Kurtar beni Yaratanım

Nerde kaldı anam babam
İnsanlarda olmaz yaban
Kimi beydir kimi çoban
Kurtar beni ey Yaratan

Nergis Hanım gurbet elden
Sitem almışam gülden
Kurtulamam bu vebalden
Kurtar beni ey Yaratan

Gülenaz
Bülbül eder gülenaz
Çok ülkeler dolaştım
Ağlayan çok gülen az

Aradan aylar geçti, Ne Oldum çıkıp geldi “Anne”, dedi “Beni affet. Ne kadar uğraştımsa adam öldürmeye elim varmadı” dedi. Annesi bu duruma çek sevindi, “iyi ki öldürmedin oğlum” dedi. Ana oğul o şehri terk etmeye karar verdiler. El ele tutuşup şehirden uzaklaştılar. Bunlar aylar, yıllar gittiler Tunus’a vardılar. Buranın halkını çok garip gördüklerinden oraya yerleştiler. Nergis’in güzelliğini görenler Tunus Padişahına derler ki “Padişahım memleketimize, öyle bir güzel geldi ki eşi benzeri yok.” Padişah “Allah Allah dedi, benden habersiz kimmiş bu memleketeye yerleşen” dedi. Tunus Padişahı tahtına oturur olsun, adamları gittiler Nergis Hanım’ın kaldığı gecekonduyu öğrendiler. Bakarlar ki Nergis Hanım güzelliği beş yüz metreden adamın gözünü alıyor. Geliyorlar Padişaha söylüyorlar. Padişah bir tellal çıkarıyor “Herkes şehir meydanına gelip padişahın önünden geçecek” diye. Nergis Ne Oldum’un elinden tuttu doğru meydana... Padişahın niyeti Nergis Hanım’ı görmek, söyledikleri kadar güzel mi onu anlamaktı. Halkın sonu geliyordu ki Nergis Hanım gözüktü. Padişah baktı Nergis Hanım’ın güzelliği beş yüz metreden gözlerini kamaştırıyor, öyle güzel... Görür görmez âşık oldu. Akşam oldu. Nergis’i sarayına davet ettirdi. Nergis Hanım oğlunu çağırdı. “Oğlum bir Padişah insanı boşu boşuna çağırmasın. Sen şimdi benimle gelme, eğer bugün geri dönmezsem, bil ki başım belâdadır, gelir beni alırsın”, dedi. Getirdiler Nergis’i Tunus Padişahının huzuruna Nergis huzura çıkmadan gecekondusuna doğru dönüp baktı ve şunları söyledi;

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

İflah olmaz bu dert beni öldürür
Yakar vücudumu kor beni beni
Ejderha misâli açmış ağzını
Bir gün de yiyecek yer beni beni

Bütün cihan bilir bu dünya yalan
Uyandır gönlümü çok olmuş talan
Göster bu dünyada temelli kalan
Artık bundan sonra sor beni beni

Yaylası olanlar çıksın yaylasın
Yalan dünya sen her zaman böylesin
Nergis Hanım bu cihanı neylesin
Zcmzemli kefene sar beni beni

Karşısına çıkan Nergis Hamm'a Tunus Padişahı sordu. "Sen kimsin, nesin, necisin buraya niye geldin?" Nergis Hanım şöyle bir ah çekti" Ben Nuşirevan padişahının kızımı Buraya gezmeye geldim Bir zaman sonra gideceğim" dedi. Padişah "Buraya geldin ama gitmen zor" dedi. "Sana bir çift sözüm var. Eğer yerine getirirsen seni burada yaşatırım" dedi. "Ya benimle evlenirsin, ya da seni öldürür cesedini babana gönderirim", dedi. Nergis Hanım biraz düşündükten sonra: "Senin şartlarını bir şartla kabul ederim" dedi. "Benim bir oğlum var onu baş vezir yaparsan olur." Padişah "hay hay" dedi. Nergis Hanım döndü evine. Çağırdı Ne Oldum'u, "Oğlum" dedi, "Bu dünyada çile çekmeyen insan olmaz. Sen baş vezir olacaksın. Eğer halka adaletli davranmazsan sana sütümü emeğimi haram ederim" dedi. Ne Oldum, "peki anne" dedi, odasına çekildi. Nergis Hanım yalnız kalınca yine dertlendi otuz iki belığinden birini saz yapıp, bakalım dedi; nasıl söyledi:

Adeti böyledir yüce dağların
Aslı'ya yol verdi Kerem'i bağlar
Dertliysen derdini dertsiz açma
Dertsiz tabip olsa yara mı bağlar

Dünya baki değil kimseye kalmaz
Gelenler gider, gidenler gelmez
Hekim ilaç bilse kendisi ölmez
Ah çeker içine veremi bağlar

Hakkın yoluna aksın bu kanım
Gurbet köşesinde sıkıldı canım

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Gurbette ölürse bu Nergis Hanım

Ölürse mezara gelmesin sağlar

Daldalansın

Kuş yuvada daldalansın

Mezarımı yüksek yapın

Yâr gelip de daldalansın

Sabah olmuştu. Nergis Hanım, Tunus Padişahı'nın yanına postalandı. Oğlu da baş vezir oldu. Nergis Hanımı gülün hürmetine bu acılara katlanıyordu. Ne Oldum vezir olunca, "halkın içine gireyim, ne var, ne yok öğreneyim" diye düşündü. Sokaktan geçerken, Tunus Padişahı'nın kardeşinin kızı Ne Oldum'u gördü. Baktı ki böyle bir delikanlı bu civarda hiç yok. Elindeki elmayı attı Ne Oldum'u göğsünden vurdu ki dönüp bana bir baksın. Ne Oldum hiç bir şey olmamış gibi yoluna devam etti kız buna çok üzüldü. Neden benim gibi bir güzele bakmadı diye Ne Oldum'a kızdı. Ben buna bir iftira atayım dedi, amcasına bir mektup yazdı. "Amca", dedi, "senin baş vezirin az kalsın benim namusumu paymâl ediyordu." Tunus Padişahı buna çok üzüldü, ama Nergis Hanım'ın hatırına Ne Oldum'u öldürmedi, zindana attırdı. Nergis Hanım sorunca da "Onu bir yere görevli gönderdim" dedi. Aradan tam yedi yıl geçti. Bir bayram günü Ne Oldum atıldığı zindanda efkarlandı, aldı sazı eline, bakalım ne dedi, ne söyledi;

Bilmem kader midir bilmem nedir bu

Gurbette çilemiz ne zaman biter

Göz yaşlarım Hak yoluna akıyor

Gurbette çilemiz ne zaman biter

Bilmem bu çilemiz ne zaman biler

Gayet ırak kaldım anam yüzünden

Hasret kaldım dost yaranın sözünden

Zindandayım bir iftira yüzünden

Gurbette çilemiz ne zaman biter

Bilmem bu çilemiz ne zaman biter

Sahipsiz goncalar, virana bağlar

Bar verdi ağaçlar döktü yapraklar

Çimenli ovalar yasıdır dağlar

Gurbette çilemiz ne zaman biler

Bilmem bu çilemiz ne zaman biter

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Bülbül uçtu düştüm virandır hanem
Yollarımı gözler muhannet anam
Kanadım yok hangi dallara gonam
Gurbetle çilemiz ne zaman biter
Bilmem bu çilemiz ne zaman biter

Gelenim yok gidenim yok yanıma
Yaralarım sızı verir canıma
Rüzgar haber götür garip anama
Gurbette çilemiz ne zaman biter
Bilmem bu çilemiz ne zaman biler

Düştü bu gönlümüz hicranla yasla
Garip kaldık şimdi koca Tunus'ta
Virane gönlümüz hep olmuş hasta
Bilmem bu çilemiz ne zaman biter
Gurbetle çilemiz ne zaman biter

Erken doğdum amma yolda yorulduğum
Genç yaşımda sarardım soldum
Kaderine dargın şimdi Ne Oldum
Gurbelte çilemiz ne zaman biter
Bilmem bu çilemiz ne zaman biter

Gidin o dosta deyin
Elinde deste deyin
O dost beni sorarsa
Yatıyor hasta deyin

Nergis Hanım, ne zaman oğlunu sorarsa Tunus Padişahı susuyordu. “Bu ne uzun görevmiş” dedi Nergis, “Git tel çek, haber gönder gelsin ben oğlumu özledim” dedi. Padişah gene cevap vermiyordu. Nergis Hanım çıktı huzura, “Tez benim oğlumu getir yoksa senin altını üstüne getiririm” dedi. Tunus Padişahı gitti Ne Oldum’u hapisten çıkardı. Ne Oldum’un saçı sakalı birbirine karışmış, zayıflamış, gözleri çukuruna kaçmış, adeta iskelet olmuştu. Nergis Hanım oğlunu tanıyamadı, “oğlum sen bu zamana kadar neredeydin” dedi. Ne Oldum’un gözlerinin yaşını silerek aldı sazı eline görelim ne söyledi;

Gurbet elde neler geldi başıma
 N'olur hallarımı sor bundan sonra
 Derdimin ortağı sevgili ana
 Derin yaralarım sar bundan sonra

Sahipsiz bir kuşum yoktur kanadım
 Talihimde tecellîmi sınıdım
 Çalkalandım çırpındım yorgun kanadım
 Gel de bu halimi gör bundan sonra

Sahipsiz insanlar düşermiş dara
 Gülen yok dünyada heyvah ne çare
 Padişahın kızı etti iftira
 Hele eğlen eğlen dur bundan sonra

Gurbet elin sitemini çekerken
 Kara gözden kan yaşımı dökerken
 Garip bir kenarda boynum bükerken
 Gel de şu hâlimi gör bundan sonra

Nergis Hanım oğlunu kucakladı, “Derdini çok iyi anlattın”, dedi, “Artık bize bu ellerde kalmak haram oldu, dedi. Ana oğul Tunus’tan kaçmaya karar verdiler. Epey yürüdüler, bir ormana vardılar, yorulmuşlardı uykuya daldılar. Tunus Padişahı baktı ki Nergis Hanım yok, “Eyvah” dedi, “Nergis’siz bu ellerin tadı yok”, adamlarını topladı düştü peşlerine. Nergis Hanım uyandı baktı ki Ne Oldum yanında yok. “Acaba bir yere mi çıktı, ava mı gitti”, diye düşündü, fakat, aradan çok zaman geçmesine rağmen gelmeyince, içine bir şüphe düştü. Kalktı oğlunu aramaya başladı. Araya, araya Tunus’a geldi. Baktı ki Ne Oldum’u katletmişler. Çöktü mezarının başına günlerce ağladı. “Artık bu dünyada yaşamak bana haram oldu” dedi, Ne Oldum’un mezarı başında, gülün yaratıcısı Allah’a şöyle seslendi;

Sana nasıl güvenem
 Yalan dünya yalan dünya
 Benim için devrân dünya
 Devrânımı çalan dünya
     Dünya dünya yalan dünya
     Beni benden alan dünya
     Kötülere kalan dünya

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 6/3 Summer 2011

Geldi geçti ettim ah vah
Sonucumuz kara toprah
Mezarımda bilen yaprah
    Dünya dünya yalan dünya
    Beni benden alan dünya
    Kötülere kalan dünya

Dikenin yanında gülmüş
Hep mahlûkât bütün ölmüş
Açan çiçeklerim solmuş
    Dünya dünya yalan dünya
    Beni benden alan dünya
    Kötülere kalan dünya

Yavrum uçlu gjtti şimdi
Çileleri bitti şimdi
Hak şikâyet elti şimdi
    Dünya dünya yalan dünya
    Beni benden alan dünya
    Kötüler kalan dünya

Garip olan gurbet gezer
Her İnsana vardır mezar
Kimi okur kimi yazar
    Dünya dünya yalan dünya
    Beni benden alan dünya
    Kötülere kalan dünya

Bu nedir yazım karalı
Nedir doğuştan yaralı
İçimde dertler sıralı
    Dünya dünya yalan dünya
    Beni benden alan dünya
    Kötülere kalan dünya

Turkish Studies

Gidin o yâra deyin
Ak yüzünde kara diyin
O yar beni sorarsa
Gelsin mezara deyin

Yaratan var
Her derdi yaratan var
Tabib açma yaramı
Bende her yaradan var

Nergis Hanım bir daha söyledi,

Al canımı esen ülüzgâr
Gökleri direksiz dikene götür
Kara herk içinde kara karınca
Karanlık gecede görene götür.

Dedi, oğlu Ne Oldum'un üstüne düşü, ruhunu teslim etti. Allah cümlemize, son nefeste imân, Kur'ân nasip etsin, bakî âlemde yüzümüzü kara çıkartmasın Amin.

KAYNAKÇA

- ALPTEKİN Ali Berat, Bir Azerbaycan Masalının Motif ve Tip Yapısı, **Türk Folklor ve Etnografya Araştırmaları** 1985, İstanbul 1985
- ALPTEKİN Ali Berat, **Halk Hikâyelerinin Tip ve Motif Yapısı**, Ankara 1997.
- ARI Bülent, **Adana'da Geçmişten Bugüne Aşıklık Geleneği**, Ç. U. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Doktora Tezi), Adana 1998.
- ARTUN Erman, **Aşıklık Geleneği ve Aşık Edebiyatı**, Ankara 2001.
- ATALAY Besim, **Divanü Lügati't-Türk Dizini**, Ankara 1985
- ATALAY Besim, **Divanü Lügati't-Türk Tercümesi III**, Ankara 1985.
- BORATAV Pertev Naili, **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, İstanbul 1988.
- ÇAĞATAY Saadet, **İki Kardeş Hikâyesi, Türk Lehçeleri Örnekleri**, Ankara 1963.
- ERCİLASUN Ahmet Bican, Başlangıçtan XIII. yy. a Kadar Türk Nazım ve Nesri, **Büyük Türk Klasikleri, 1**, İstanbul
- GABAİN A. Von, Çaçtani Bey Hikâyesi, **Uigurica IV**, Çev.: S. Himran, İstanbul 1945
- GÖRKEM İsmail, **Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Aşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı**, Ankara 2000.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

-
- HANÇERLİOĞLU Orhan, **İnanç Sözlüğü**, İstanbul 1975.
- KAVRUK Hasan, **Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler**, İstanbul 1998.
- KAYA Doğan, **Sivasta Aşıklık Geleneği ve Aşık Ruhsati**, Sivas 1994.
- LEVEND Agah Sırrı, **Türk Edebiyatı Tarihi**, I, Ankara 1984.
- MAZIOĞLU Hasibe, "Divan Edebiyatında Hikâye", **Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin**, Ankara 1985.
- ORKUN Hüseyin Namık, **Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesinin Uygurcası**, İstanbul 1940
- ÖZARSLAN Metin, **Erzurum Aşıklık Geleneği**, Ankara 2001.
- ÖZTÜRK Ali, **Türk Anonim Edebiyatı**, İstanbul 1986.
- SAKAOĞLU Necdet, Halkın Okuduğu Cenk Kitapları – Aşk Masalları, **Tarih ve Toplum**, III/XVIII
- SAKAOĞLU Saim, **Gümüşhane Masalları**, Ankara 1973.
- ŞİMŞEK Esmâ, **Arzu ile Kamber Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma**, F.Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Elazığ 1987.
- TEKİN Şinasi, Uygurca Metinler II, **Maytrisimit**, Ankara 1976